

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

***Великий протестант доби
Українського розстріляного відродження***

До 200-річчя з дня народження
Пантелеймона Куліша

Бібліографічна довідка

Славутич 2019

Ця бібліографічна довідка підготовлена відділом бібліотечно-бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутича.

Видання присвячене відзначенню у 2019 році 200-річчя від дня народження Пантелеймона Куліша – українського письменника, автора першого українського історичного роману, перекладача Біблії та укладача першої фонетичної абетки української мови.

Довідка містить біографію, публікації про П. Куліша, видання та статті про його життя і творчість, розробки уроків, позакласних заходів, сценаріїв, інтернет-ресурси про життя і творчість.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі:

Панова Л.І., Соловйова Л.О.,
Янченко О.О.

Відповідальна
за випуск:

Портная Н.В.

Нині Пантелеймон Куліш – один із когорти шанованих в Україні національно-культурних діячів, про якого більшість українців знає до образливого мало.

В. Шпак

Пантелеймон Куліш – «ключова постать у становленні модерної української культури».

Історія будь-якої країни – це імена і події. Одним із найбільш знакових імен, що репрезентують історію України, є Пантелеймон Куліш. Ключова постать українського національного відродження у ХІХ–ХХ століттях.

Він був подвижником, енциклопедистом, особистістю масштабу діячів італійської епохи Відродження. А саме життя його за наповненням мало майже шекспірівський розмах. Письменник, поет, драматург, історик, фольклорист, етнограф, мовознавець, перекладач, критик, публіцист, редактор, видавець. За причетність до Кирило-Мефодіївського братства був ув'язнений і відправлений у трирічне заслання. Автор абетки української мови, що лягла в основу сучасного українського правопису, автор першого україномовного історичного роману «Чорна рада», автор першого перекладу «Біблії» українською мовою і перекладів тринадцяти п'єс Шекспіра.

Григорій Грабович (Гарвардський університет, США) назвав П. Куліша рушієм і засновником новітньої української інтелектуальної, критичної думки та тих вимірів національної свідомості, які на ній будуються, і ключовою постаттю в становленні модерної української культури.

У той же час засвоєння творчої спадщини Куліша йшло з великими труднощами. Його постать – яскрава, драматична, сповнена протиріч, як і той історичний час, в якому йому випало жити й працювати, оскільки тодішній процес становлення українського культурного поля та політичного життя був важким і складним. Інтеграція його в канон національної пам'яті відбувалася довго і зі значними перебоями, що було віддзеркаленням конфліктів і протиріч у самому новітньому українстві. Цілісна рецепція творчої особистості Куліша, якою б вона не була, – зокрема й негативною, і популістською (що передбачав і провокував сам письменник), – є частиною історії української культури.

Знаменно, що під час загальнокультурного підйому в Україні 1920-х років саме творчість і постать Куліша привертала чи не найбільшу увагу чільних представників того – потім розстріляного – відродження України. Інтуїтивно і програмово вони відчували, що саме Куліш є центральною проблемою у становленні української ідентичності, у національному русі

XIX століття, і що, власне, ця проблемність робить його і цей рух таким цікавим (Г. Грабович). М. Хвильовий зазначав: «Що ж до науки, до політики й культури в широкому розумінні слова, то тут більшого за Куліша я не бачу. Здається, тільки він один маячить світлою плямою з темного минулого. Тільки його можна вважати за справжнього європейця, за ту людину, яка наблизилась до типу західного інтелігента».

У радянській Україні ім'я Куліша було проскрибоване. У 1930–80-х його було затавровано як буржуазного націоналіста, а його творчість вилучено з наукового процесу. Видання творів Куліша й осмислення його творчості дослідниками українського зарубіжжя свідчить, що вони шукали відповіді на багато питань, які були заборонені в радянській Україні. Одне з питань, поставлених Кулішем, – як нам вийти зі стану колоніалізму. Так, професор Ю. Бойко-Блохін у представленій на виставці праці «Великий класик української літератури П. О. Куліш» відзначає, що Куліш викликав суцільну настороженість у російських демократично-ліберальних колах, оскільки його образ як людини, лідера Кирило-Мефодіївського братства, у своїй основі заперечував існування Російської імперії. П. Куліш нагадував росіянам, що вони в культурній ділянці для розбудови імперії користувалися вже два століття українськими духовними силами, і це свідчило, на його думку, що коли росіянам у державі має належати політично-адміністративне керівництво, то легальний примат у культурному житті держави треба перекласти на українські кадри, для українців має бути забезпечене духовне життя. З цих думок він творив підґрунтя лібералізму, його етичний бік, тоді, коли в Росії лібералізм мав характер досить поверхової моди. Зі своєю етичною програмою Куліш ішов у російські інтелігентські кола, шукав приятелів, розуміння, але не знаходив їх – і ставав лицарем сумного образу, новітнім Дон Кіхотом.

Д. Чижевський підкреслював, що «внутрішню цілість і цілісність Куліша становила ідея України» (Нариси з історії філософії на Україні, Київ, 1992, с. 156). Ця ідея, попри всі суперечності сприйняття й відтворення світу письменником, надає внутрішньої єдності творчості Куліша. Головним атрибутом ідеї України П. Куліша є «серце», «історія», «культура», «народна мова», «єдність з природою», «жіночість». Куліш усе своє життя шукав шлях до очищення України (України-серця, України-історії, України-мови, України-природи, України-жінки) від усього, що є для неї зовнішнім, чужим, ворожим.

*О. К. Супрунюк, кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник*

Про життя і творчість П. Куліша

Про відзначення 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша: Постанова Верховної Ради України від 19 червня 2019 р. № 2465-VIII // Голос України. – 2019. – 26 червня. – С. 3.

Агеєва В. Пантелеймон Куліш – батькові українського роману 200 років / В. Агеєва // Літературна Україна. – 2019. – 17 серпня. – С. 1,22.

Величко Л. Чим цікавий нині Пантелеймон Куліш: До 200-річчя видатного українця у столиці відкрито міжмузейний виставковий проект / Л. Величко // Урядовий кур'єр. – 2019. – 6 серпня. – С. 8.

Гребенникова Е. 7 августа 1819 года родился автор «Черной рады» и нашей первой азбуки: К 200-летию со дня рождения Пантелеймона Кулиша / Е. Гребенникова // Сегодня. – 2019. – 2 августа. – С. 19.

Дорош Є. Бунтар, творець, серцеїд: До 200-річчя від дня народження Пантелеймона Куліша / Є. Дорош // Пенсійний кур'єр. – 2019. – 9 серпня. – С. 11.

Івашків В. Пантелеймон Куліш як визначна постать історико-літературного процесу ХІХ століття: До 200-річчя від дня народження письменника / В. Івашків // Дивослово. – 2019. – № 12. – С. 33-43.

Касьянова О. Пантелеймон Куліш у культурному та інтелектуальному просторі: До 200-річчя від дня народження письменника / О. Касьянова // Дивослово. – 2019. – № 12. – С.44.

Кумеда О. Пантелеймон Куліш: письменник, етнограф, мовознавець / О. Кумеда // Дивослово. – 2016. – № 3. – С. 42-46.

Лук'янчук Г. «Чорна рада» – як грізне пророцтво подій в Україні 100 років тому і тепер: До 200-річчя від дня народження Пантелеймона Куліша / Г. Лук'янчук // Культура і життя. – 2019. – 16 серпня. – С. 12.

Сидорова В. На гостину до Куліша: До 200-річчя від дня народження Пантелеймона Куліша / В. Сидорова // Деснянська правда. – 2019. – 8 серпня. – С. 7.

Солодовник М. Пантелеймон Кулиш всю жизнь искал любовь и чуть не довел до сумасшествия свою жену: К 200-летию со дня рождения украинского классика / М. Солодовник // Комсомольская правда в Украине. – 2019. – 7 июня. – С. 10.

Чепурний В. Націоналіст чи москвофіл? Невтомний трудівник чи суперник Шевченка?: До 200-річчя від дня народження Пантелеймона Куліша / В. Чепурний // Голос України. – 2019. – 9 серпня. – С. 8.

Шило О. Перший назавжди!: До 200-річчя від дня народження Пантелеймона Куліша / А. Шило // Деснянська правда. – 2019. – 8 серпня. – С. 7.

Шпак В. Пантелеймон Куліш: невгамовний «піонер із сокирою»: До 200-річчя від дня народження письменника / В. Шпак // Урядовий кур'єр. – 2019. – 9 серпня. – С. 5.

Яременко В. Борис Грінченко в обороні спадщини Пантелеймона Куліша / В. Яременко // Слово Просвіти. – 2019. – 7-13 березня. – С.9; 14-20 березня. – С. 8-9.

Інтернет-ресурси

Куліш Пантелеймон Олександрович [Електронний ресурс]. Вікіпедія: Вільна енцикл. – Електр. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%96%D1%88_%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B9%D0%BC%D0%BE%D0%BD_%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87. – Назва з екрану. – Дата останньої правки 10.05.2019. – (Дата звернення 28.05.2019).

Федорук О. Пантелеймон Куліш – 200 років: Неювілейні думки з приводу ювілею [Електронний ресурс] / Олесь Федорук, старший науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Шевченка Національної академії наук України, кандидат філологічних наук // Радіо Свобода. – Електр. дані – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30096373.html>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 28.05.2019).

Супронюк О. К. Пантелеймон Куліш – «ключова постать у становленні модерної української культури» [Електронний ресурс] / О. К. Супронюк // Нац. бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – Електр. дані – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4847>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 28.05.2019).

Пантелеймон Куліш. Батько українського роману [Електронний ресурс] // Корреспондент.net. – Електр. дані – Режим доступу: <https://ua.korrespondent.net/showbiz/culture/4127051-panteleimon-kulich-batko-ukrainskoho-romanu>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 28.05.2019).

Пантелеймон Куліш – біографія, хронологічна таблиця [Електронний ресурс] // probapera.org. – Електр. дані – Режим доступу: <https://probapera.org/author/171/pantelejmon-kulich.html>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 28.05.2019).

Пантелеймон Куліш – біографія [Електронний ресурс] //

Энциклопедия замечательных людей и идей. – Електр. дані – Режим доступу: <http://www.abc-people.com/data/kulish-p/dat1.htm#axzz68Nanyw7x>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 28.05.2019).

Нахлік Є. Ранній Куліш у комплексному дослідженні [Електронний ресурс] / Є. Нахлік // ЛітАкцент. – Електр. дані – Режим доступу: <http://litakcent.com/2009/10/29/rannij-kulish-u-kompleksnomu-doslidzhenni/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 28.05.2019).

Пантелеймон Куліш – 200 років: ТОП-10 фактів про творчість [Електронний ресурс] // Погляд: Інформаційна агенція. – Електр. дані – Режим доступу: <https://www.poglyad.tv/pantelejmon-kulish-200-rokiv-top-10-faktiv-pro-tvorchist/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 28.05.2019).